

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENT

KONSULTASJONER MELLOM STATEN OG KOMMUNESEKTOREN

MATERIALET FRA
1. KONSULTASJONSMØTE

3. mars 2023

Innhold

1	Det 1. konsultasjonsmøtet 2023.....	2
2	Om notat fra TBU av mars 2023 om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren	2
3	Om notat fra TBU av mars 2023 om demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter	5
4	Innspill fra KS til regjeringens arbeid med budsjettet 2024	6
4.1	Innretningen av budsjettpolitikken.....	6
4.2	Vesentlig svakere utsikter for kommuneøkonomien i 2023	7
4.3	KS forventer at regjeringen prioriterer kommunesektorens frie inntekter i kommunerammen for 2024.....	9

Vedlegg:

- a) Notat fra TBU om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren
- b) Notat fra TBU om demografisk utvikling
- c) KS' regnskapsundersøkelse 2022
- d) KS' budsjettundersøkelse 2023 for kommuner
- e) KS' budsjettundersøkelse 2023 fylkeskommuner

1 Det 1. konsultasjonsmøtet 2023

Hovedtema for det 1. konsultasjonsmøtet er rammene for kommuneopplegget i kommende års statsbudsjett.

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) utarbeider notater til møtet om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren og om hvordan den demografiske utviklingen vil påvirke kommunesektorens utgifter i 2024. Notatet om den økonomiske situasjonen er gjengitt i kapittel 2. Notatet i sin helhet ligger som vedlegg a.

Sammendrag av notatet om demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter i 2024 er gjengitt i kapittel 3. Notatet i sin helhet ligger som vedlegg b.

KS' regnskapsundersøkelse for 2022 er et grunnlag for TBUs notat om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren. Regnskapsundersøkelsen ligger som vedlegg c. Vedlagt er også KS' budsjettundersøkelse for 2023 (vedlegg d og e).

KS har fremmet innspill til regjeringens arbeid med statsbudsjettet for 2024. Innspillet er gjengitt i kapittel 4.

Diskusjonen på det 1. konsultasjonsmøtet er vanligvis knyttet opp mot rammene for kommuneopplegget. Det er derfor i utgangspunktet kun KS, Finansdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet som deltar på møtet.

Tidspunkt for de øvrige møtene innenfor konsultasjonsordningen i 2023 er:

- 2. konsultasjonsmøte: 25. april kl. 11.00-12.30
- Møte om digitalisering: 15. mai kl. 14.30-16.00
- Bilaterale møter mellom fagdepartementene og KS i oktober/november

Det finnes mer informasjon om konsultasjonsordningen på Kommunal- og distriktsdepartementets hjemmesider på regjeringen.no og på KS.no.

2 Om notat fra TBU av mars 2023 om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren

Utvalgets situasjonsforståelse

Netto driftsresultat og disposisjonsfond

Utvalget betrakter netto driftsresultat over tid som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. Siden 2015 har netto driftsresultat for kommunesektoren stort sett ligget over utvalgets anbefalte nivå på 2 pst. av inntektene, og gode driftsresultater har gitt grunnlag for oppbygging av betydelige disposisjonsfond i kommuner og fylkeskommuner. Ved utgangen av 2021 utgjorde disposisjonsfondene 87 mrd. kroner, tilsvarende nesten 14 pst. av driftsinntektene. Antall kommuner i ROBEK ligger på et lavt nivå. I februar 2023 var ingen fylkeskommuner og 15 kommuner oppført i registeret.

I 2021 lå netto driftsresultat for kommuner og fylkeskommuner på et historisk høyt nivå. KS' regnskapsundersøkelse viser at netto driftsresultat ble redusert i 2022, men at det fortsatt ligger klart over utvalgets anbefalte nivå. For kommunesektoren som helhet anslås netto driftsresultat til 3 ½ pst. av inntektene. Både kommunene og fylkeskommunene ser ut til å få netto driftsresultat over de anbefalte nivåene på hhv. 1 ¾ og 4 pst. av inntektene. Gode driftsresultater i 2022 betyr at disposisjonsfondene øker.

De høye driftsresultatene i 2022 har sammenheng med en betydelig merskattevekst mot slutten av året. Merskatteveksten skyldes særlig ekstraordinære inntekter som følge av tilpasninger til høyere utbytteskatt, samt høyere sysselsettingsvekst enn lagt til grunn i budsjettopplegget. Høyere rente enn lagt til grunn trekker i motsatt retning. Effekten på resultatet dempes av høyere kostnadsvekst enn anslått, blant annet på grunn av høyere energipriser og høyere byggekostnader. Merutgifter og mindreinntekter på grunn av koronapandemien ble kompensert av staten ved nysalderingen av statsbudsjettet for 2022.

Sammenliknet med 2021, har netto driftsresultat blitt redusert i de fleste landsdeler og for de fleste kommunene gruppert etter innbyggertall. Unntakene er de aller minste kommunene og kommunene i Nord-Norge, noe som blant annet har sammenheng med høyere havbruksinntekter.

Variasjonen i netto driftsresultat, både mellom kommuner og mellom fylkeskommuner, synes å være større i 2022 enn tidligere år. Det har sammenheng med at enkelte kommuner i 2022 hadde høye inntekter fra havbruksfondet og knyttet til kraft. Samtidig har det vært store prisforskjeller på strøm mellom de ulike landsdelene.

Inntekter, aktivitet og gjeld

Basert på statsregnskapet og skatteregnskapet anslår utvalget en realnedgang i frie inntekter på 1,2 prosent fra 2021 til 2022, mens de samlede inntektene var om lag på samme nivå som året før. Oppgavekorrigeringer, midlertidige koronarelaterte inntekter og trekk i rammetilskudd i 2022 knyttet til ekstraordinært høye utbytter i 2021 er holdt utenfor ved beregning av realveksten. Den svake inntektsutviklingen fra 2021 til 2022, har sammenheng med betydelig merskattevekst i 2021 og høyere kostnadsvekst enn opprinnelig anslått i 2022. Utvalget har lagt til grunn en deflator på 6,2 pst. for 2022.

I forhold til anslagene i Nasjonalbudsjettet 2023 (NB23) er realinntektsnedgangen mindre både i samlede og frie inntekter, noe som skyldes betydelig merskattevekst etter framleggelsen av Nasjonalbudsjettet som var av større betydning enn undervurderingen av kostnadsveksten. Merskatteveksten i 2022 er den høyeste som noen gang er målt. De senere årene har merskatteveksten særlig hatt sammenheng med tilpasninger til økt skatt på utbytte. Gjentatte år med stor merskattevekst er en utfordring for planleggingen i kommunene og for statens inntektsstyring av sektoren.

I forhold til NB23 er sysselsettingsveksten i kommunesektoren fra 2021 til 2022 nedjustert, mens investeringsveksten er oppjustert. Det anslås nå bare en svak vekst i aktiviteten. Investeringene målt i faste priser ble redusert under pandemien, men har økt igjen i 2022.

Gjeldsnivået i kommunesektoren er høyt og sektoren er derfor sårbar for renteøkninger og lavere inntektsvekst. Norges Bank har det siste halvannet året økt styringsrenten fra null til 2,75 pst. Banken har signalisert en videre økning til 3 pst. i mars samtidig som den publiserer en ny prognose for styringsrenten.

Utsiktene framover

I det vedtatte budsjettopplegget for 2023 (saldert budsjett) anslås realveksten i kommunesektorens samlede inntekter til 6,1 mrd. kroner (1,0 prosent), mens realveksten i de frie inntektene anslås til 2,6 mrd. kroner (0,6 prosent). Veksten er da regnet fra inntektsanslaget for 2022 etter Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2022. Kostnadsveksten ble betydelig høyere enn ventet i 2022. Dette trekker isolert sett ned realverdien av inntektene i 2023, mens deler av merskatteveksten i 2022 isolert sett trekker realinntektene i 2023 opp.

Fordi det ligger an til en høyere lønns- og prisvekst i 2023 er enn det som ble lagt til grunn i NB23 i fjor høst, har finansministeren varslet en prisjustering av budsjettene i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2023 (RNB23). Kommunesektoren skiller seg fra andre offentlige virksomheter ved at den har skatteinntekter som blant annet påvirkes av lønns- og sysselsettingsutviklingen i norsk økonomi. Regjeringen vil derfor gjøre en samlet vurdering av kommunesektorens økonomi i RNB23. Dette reduserer usikkerheten for økonomien i kommunesektoren i år.

Merutgifter til demografi påvirkes både av at det blir flere eldre og krigen i Ukraina. Flyktningene fra Ukraina er i stor grad kvinner og barn og påvirker merutgifter knyttet til barnehage og skole, mens flere eldre påvirker merutgifter i pleie- og omsorgssektoren. Utvalgets beregninger viser at merutgiftene (som belaster de frie inntektene) utgjør 3,5 mrd. kroner i 2023 og anslås å øke til 3,8 mrd. kroner i utvalgets hovedalternativ for 2024. Det er stor usikkerhet knyttet til anslaget for 2024, spesielt fordi det er vanskelig å anslå hvor mange flyktninger fra Ukraina som kommer til Norge og som blir bosatt i løpet av året. På den andre siden er det også en viss sannsynlighet for at krigen tar slutt og at mange da vil returnere til Ukraina.

Det har lenge vært kjent at handlingsrommet i finanspolitikken vil bli redusert i årene framover. Årsakene til dette er at inntektene på statsbudsjettet vil vokse saktere som følge av at veksten i arbeidsstyrken flater ut og at veksten i Statens pensjonsfond utland reduseres. Samtidig vokser utgiftene raskere som følge av flere eldre. På bakgrunn av krigen i Ukraina er det nå også bred politisk enighet om at sikkerhet og forsvar bør prioriteres høyere enn tidligere, noe som isolert sett vil gi mindre rom for andre prioriteringer, herunder inntektsvekst i kommunesektoren. Effektivisering og innovasjon i kommunal og fylkeskommunal tjenesteproduksjon vil kunne motvirke

det økte presset mot offentlige finanser. Staten bør på sin side styrke den lokale handlefriheten ved å lette på uhensiktsmessige reguleringer av ressursbruken i kommuner og fylkeskommuner og unngå å innføre nye.

3 Om notat fra TBU av mars 2023 om demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter

Sammendrag

I forbindelse med 1. konsultasjonsmøte om 2024-budsjettet legger Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) fram beregninger av hvordan kommunesektorens utgifter isolert sett påvirkes av den demografiske utviklingen. Anslaget er et forsøk på å si hva det vil koste å videreføre nivået på sentrale tjenester når befolkningens størrelse og sammensetning endres. Hovedtema i dette notatet er beregninger av kommunale merutgifter i 2024 knyttet til den demografiske utviklingen. Utvalget har i tillegg oppdatert tidligere utgiftsberegninger for 2023 etter at SSB 21. februar 2023 publiserte innbyggertall ved inngangen til 2023.

Utvalget anslår kommunesektorens merutgifter til demografi i 2024 til 4,6 mrd. 2023-kroner, hvorav 3,8 mrd. kroner må dekkes av de frie inntektene. Utvalget understreker at usikkerheten knyttet til anslagene er større enn normalt.

Utvalget legger normalt til grunn middelalternativet i SSBs befolkningsframskrivninger i beregningene over merutgifter framover knyttet til demografi. Det er denne gangen grunn til å tro at innvandringen gjennom 2023 - som følge av krigen i Ukraina - blir vesentlig større enn lagt til grunn i SSBs beregninger som ble publisert sommeren 2022. På bakgrunn av UDIs scenarioer per 7. februar, som antyder et bosettingsbehov på 30 140 flyktninger fra Ukraina, mens SSB la til grunn 10 000 personer, legger utvalget i sitt hovedalternativ til grunn en netto innvandring på 20 140 høyere enn lagt til grunn i middelalternativet til SSB. Beregninger basert på middelalternativet alene, betrakter utvalget denne gangen som et lavalternativ som ville gi om lag 2,8 mrd. kroner i merutgifter samlet, hvorav 2,2 mrd. kroner belaster de frie inntektene.

Kommunene kan i løpet av våren få en anmodning om å bosette flere flyktninger. Utvalget har også gjort beregninger av merutgiftene som vil følge av en merinnvandring på 30 000 utover det som er lagt til grunn i lavalternativet og 9 860 utover utvalgets hovedalternativ. Et slikt alternativ gir samlede merutgifter til demografi på 5,5 mrd. kroner i 2024, hvorav 4,6 mrd. kroner belaster de frie inntektene.

Merkostnader til demografi i 2023 ble anslått på bakgrunn av antatt befolkningsvekst fra 1.1.2022 til 1.1.2023 basert på middelalternativet i SSBs befolkningsframskrivninger fra juli 2022. Befolkningsstatistikken viser at folkeveksten gjennom 2022 var 63 700 personer. Oppdaterte beregninger av kostnadsveksten basert

på den faktiske befolkningsveksten gjennom 2022 viser at de samlede merutgiftene for kommunesektoren i 2022 ble om lag 4,3 mrd. 2022-kroner, dvs. om lag 1,1 mrd. 2022-kroner høyere enn TBUs anslag fra august 2022. Merutgiftene som må dekkes av de frie inntektene ble om lag 3,5 mrd. kroner, dvs. om lag 0,9 mrd. 2022-kroner mer enn det som utvalget anslo i august 2022. Dette skyldes i hovedsak høyere befolkningsvekst eller lavere nedgang enn anslått i aldersgruppene som går fra 2 år til 18 år og må ses i sammenheng med at netto innvandring fra Ukraina ble mye høyere enn lagt til grunn i middelalternativet til SSB.

4 Innspill fra KS til regjeringens arbeid med budsjettet 2024

4.1 Innretningen av budsjettpolitikken

Situasjonen i norsk økonomi og utsiktene fremover

Arbeidsledigheten er fremdeles svært lav og inflasjonen høy, men det er ikke en etterspørselsdrevet konjunkturoppgang som ligger bak. Et trendskifte i kortsiktig arbeidsinnvandring, energikrise og krig er mye av forklaringen. Reallønnsfall og økende renter har ennå ikke slått ut i håndfaste tegn på nedgangstider.

Både finans- og pengepolitikken er innrettet mot å få kapasitetsutnyttelsen i økonomien ned. Det tar imidlertid tid før innstrammingene for alvor slår inn i økonomien.

At budsjettinnstrammingene i år ennå ikke preger økonomien, er ikke overraskende. Den betydelige undervurderingen av pris- og kostnadsveksten i hvert fall i 2022, men trolig også i 2023, innebærer at alle bevilgede nominelle beløp vil rekke kortere enn lagt til grunn. Dette vil ikke minst gjelde for mange i kommunesektoren.

KS har støttet at landet trenger en stram økonomisk politikk. Det kan stagge renteøkningene noe selv om det neppe kommer til å redusere inflasjonen i særlig grad. Dersom den kortsiktige arbeidsinnvandringen ikke kommer opp til tidligere trend, vil en balansert utvikling trolig kreve en nedjustering av etterspørselen sammenliknet med tidligere utviklingsbaner. Kommunesektoren opplever nå «på kroppen» stramheten i arbeidsmarkedet, og erfarer at det er mange typer kompetanser som det er vanskelig å rekruttere. Kommunesektoren er slikt sett tjent med at presset i arbeidsmarkedet reduseres.

Kommunesektoren er enige om at det må ryddes plass til høyt prioriterte utgifter knyttet til forsvar, beredskap, klima, miljø og sikre realinntektsnivået til svake grupper. Hensynet til å opprettholde et akseptabelt nivå på statlige og kommunale velferdstjenester vil komme til å kreve tilleggsbevilgninger i løpet av året slik regjeringen allerede har varslet.

4.2 Vesentlig svakere utsikter for kommuneøkonomien i 2023

Det er en betydelig strammere situasjon i kommuneøkonomien i 2023 enn det som er anslått i Statsbudsjettet 2023. Flere år med svært høy kostnadsvekst reduserer kommunenes kjøpekraft sterkt. De ekstra skatteinntektene i 2022 er engangsinntekter, mens det økte prisnivået i 2022 er varig.

Høyere skatteinngang enn ventet bidro til gode regnskapsresultater i sektoren også i 2022. Merskatteveksten var imidlertid i all hovedsak knyttet til inntektsåret 2021 både gjennom økt restskatt og endelig fordeling av skatteinntekter mellom skattekreditorene (kommunesektor, stat og folketrygd). Merskatteveksten i 2022 gir slik sett ingen indikasjon på høyere skatteinngang inn i 2023.

Foreløpige resultater fra regnskapsundersøkelsen til KS kan tyde på at netto driftsresultatet for kommunene utenom Oslo blir om lag 2½ prosent. Dette er lavere enn i 2021, men resultatet er høyere enn TBUs anbefaling om nivå på netto driftsresultatet over tid for kommunene samlet. Både høyere skatteinngang enn ventet og høyere prisvekst har påvirket resultatet. I tillegg har økte netto renteutgifter og negativ avkastning på finansielle investeringer bidratt til å trekke ned resultatet i 2022, mens høyere utbetalinger fra havbruksfondet og høyere utbytteinntekter trakk i motsatt retning. Dette er inntekter som varierer betydelig mellom kommunene og det er derfor stor spredning i resultatene. Rundt 17 prosent av kommunene hadde negativt netto driftsresultat i 2022. Gode resultater har bidratt til at disposisjonsfondene i kommunene har økt fra 2021 til 2022. Netto driftsresultatet for fylkeskommunene anslås til 6,3 prosent. Også for fylkeskommunene har resultatet avtatt fra 2021 samtidig som spredningene i resultatene er større enn i 2021.

Prisveksten ble klart høyere enn anslagene i 2022. Kommuneopplegget for 2023 framstår derfor nå som vesentlig strammere enn da det ble lagt frem, men variasjoner i kraftprisene gjør at stramheten oppleves ulikt mellom de forskjellige landsdelene og mellom kommuner/fylkeskommuner som følge av motsvarende inntekter fra kraftproduksjon/eierskap. Det varierer også mellom kommuner og fylkeskommuner hvor kapitalintensiv driften er, noe som også gir forskjeller i den faktiske kostnadsveksten.

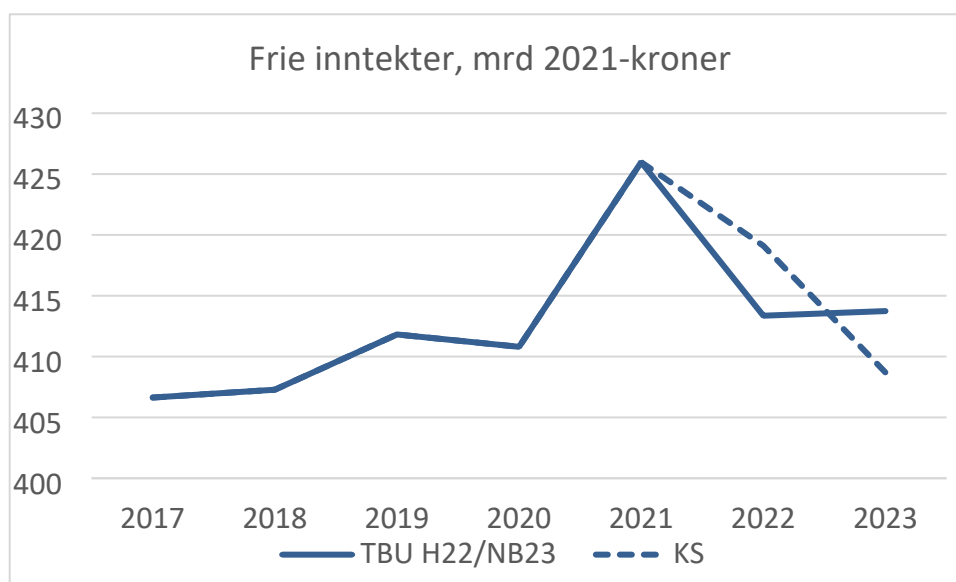
KS anslår at på realverdien av frie inntekter i 2023 er lavere enn i 2019, se figur 1. Samtidig har demografikostnadene som må dekkes av de frie inntektene i samme periode økt med rundt 7 mrd. kroner. Strammere kommuneøkonomi i 2023 har konsekvenser også for 2024-budsjettet. Dette skyldes at det høye prisnivået gir varig økte kostnader for kommunene som også påvirker realinntektsnivået i 2024.

Regjeringen har varslet at kommunesektoren i likhet med statlige virksomheter vil bli kompensert i RNB 2023 for kostnadsveksten i år ut over anslaget i Nasjonalbudsjettet 2023, men hvor eventuelle nye anslag på skatteinngang også inngår i en samlet vurdering. Dette er et riktig og viktig grep for å trygge de økonomiske rammebetingelsene for kommunale og fylkeskommunale tjenester til innbyggerne i inneværende år. Det er også enkelte andre områder som gir særlige utfordringer

inneværende år, hvor ny informasjon siden statsbudsjettet 2023 ble lagt fram og vedtatt tilsier ny vurdering i RNB 2023:

- Tilsagnsrammen for investeringstilskudd til rehabilitering/nybygging av heldøgns omsorgsplasser som ble gitt gjennom budsjettavtalen i Stortinget bør økes for å gjenspeile den reelle etterspørselen etter dette i kommunene
- Høyt rentenivå og høye byggekostnader demper nybyggaktiviteten, og gir utfordringer med hensyn til å skaffe nok boliger for flyktninger og andre prioriterte grupper i den boligsosiale politikken. Ved innmelding av bosettingsvedtak for flyktninger i 2023 fra kommunene framkommer det tydelig at tilgang på egnede boliger er det største hinderet for å få bosatt det antallet flyktninger det er anmodet og gjort vedtak om. Gjeninnføring av utleieboligtstilskudd vil avhjelpe denne situasjonen
- Tiltak som bidrar til at flyktninger kommer i jobb bør ikke utsettes til budsjett 2024. Det er særlig viktig at tilskudd til norskopplæring til flyktninger fra Ukraina med midlertidig kollektiv beskyttelse harmoniseres med øvrige flyktninger med godkjent opphold, som et tiltak for å få disse så raskt som mulig ut i arbeid.
- Fylkeskommunene har etablert innførings/kombinasjonsklasser. Dette er viktig for å kvalifisere ungdom fra Ukraina til videre utdanning eller arbeid og vil også kunne bidra til å forebygge utenforskap. Fortsatt tilstrømming av flyktninger gjør at kapasiteten på dette området må økes. Fylkeskommunene bør kompenseres for disse merutgiftene på tilsvarende måte som kommunene.

Figur 1 Nivået på kommunesektorens frie inntekter. 2021- kroner ¹

1) I figuren er det lagt til grunn at høyere prisvekst i 2023 enn anslått i statsbudsjettet 2023 kompenseres i Revidert nasjonalbudsjett 2023.

De siste årene har ekstraordinære skatteinntekter på slutten av året dekket opp for den uventede høye prisveksten. Det høyere prisenivået gir imidlertid varig økte kostnader for sektoren, mens de ekstraordinære skatteinntektene kun er midlertidige. Flere år med høyere skatteinngang enn ventet har likevel bidratt til at kommunenes og fylkeskommunenes disposisjonsfond har økt. God økonomistyring tilsier imidlertid at disposisjonsfond ikke bør brukes til permanent oppjustering av driftsaktiviteten.

Budsjettundersøkelsen til KS viser at kommuner og fylkeskommuner samlet har budsjettert med et lavere netto driftsresultat for 2023 enn det nivået TBU anbefaler sett over tid. Det er samtidig relativt store variasjoner i budsjettert resultat. Kommuner med mellom 10-60 000 innbygger har i snitt budsjettert med de svakeste resultatene.

Budsjettundersøkelsen indikerer at kommunene har planlagt innsparings- og effektiviseringstiltak med i størrelsesorden 7,5-8 milliarder kroner i 2023. Dette er betydelig høyere enn i 2022, og må både ses i lys av ønske om å få mer velferd ut av hver krone og vurderingen av en mer presset kommuneøkonomi.

4.3 KS forventer at regjeringen prioriterer kommunesektorens frie inntekter i kommunerammen for 2024

Overordnet kommentar

Høye kostnader og redusert realinntektsnivå, gjør at det er behov for økte frie inntekter utover kompensasjon for demografisk utvikling og pensjon. Uten en slik økning vil kommuner og fylkeskommuner få et betydelig fall i kjøpekraften og kutt i velferdstjenestene. Særlig utfordrende er dette i en situasjon hvor helse og omsorgsbehovene knyttet til yngre brukere stadig øker. I tillegg forventes oppdaterte demografiberegninger å vise høyere kostnader i 2023 som følge av bosetting av flere flykninger fra Ukraina. Kommunesektoren må kompenseres for alle ekstra kostnadene dette medfører.

Vekst i frie inntekter ut over det som følger av kompensasjon for demografikostnader iht TBU-KS anslag og eventuelle realøkninger i pensjonskostnader, er viktigste prioritering fra KS i budsjettet for 2024, og fortrinnsvis kombinert med økt lokal handlefrihet i utformingen av tjenestetilbud. Rekrutteringsutfordringene i sektoren er store, og konsekvensene for personellbehov av alle nye satsinger må vurderes slik at det ikke settes i gang nye satsinger uten at det er kjent hva som kreves av økt innsats av arbeidskraft. Nye satsingsforslag i 2024-budsjettet må gi drahjelp til de aller største omstillingsutfordringene i offentlig sektor.

Ekstra usikre anslag for demografikostnader i 2024

Det er betydelig usikkerhet om nettoinnvandringen til Norge i 2023. I de siste befolkningsframskrivingene til SSB ble det lagt til grunn 10 000 flere bosatte flykninger fra Ukraina i løpet av 2023. Scenarier fra UDI fra 7. februar 2023 indikerer at det bør planlegges for 30 140 flykninger fra Ukraina i 2023. Basert

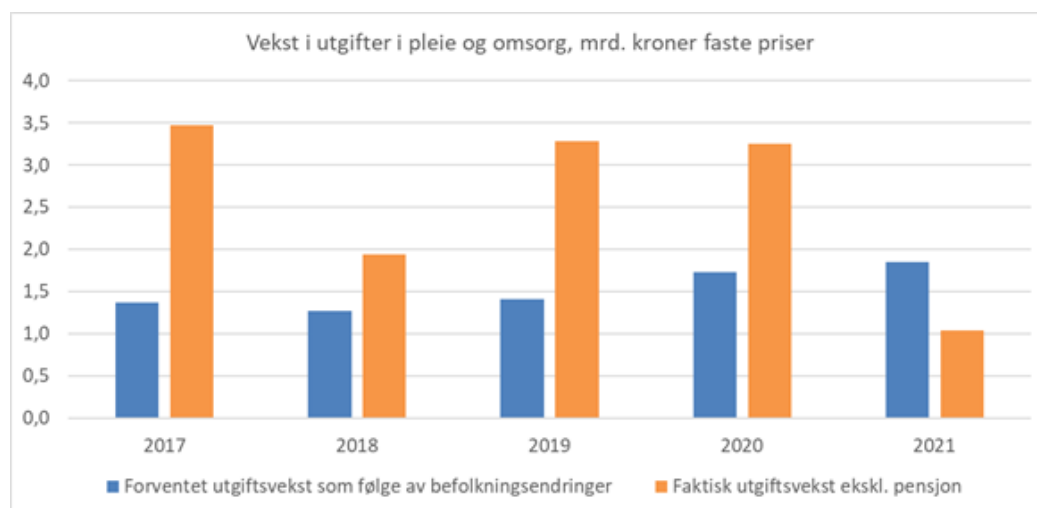
på aldersfordelingen blant allerede ankomne flyktninger fra Ukraina vil en økning i antall flykninger i tråd med planleggingstallene fra UDI kunne innebære om lag 1,9 mrd. kroner i økte demografikostnader utover middelalternativet i befolkningsframskrivingene til SSB. Av dette vil rundt 1,6 mrd. kroner måtte finansieres av de frie inntektene. TBU har lagt til grunn en netto innvandring som er vel 20 000 høyere enn SSBs befolkningsframskrivinger, og utvalget anslår merkostnader for kommunesektoren i 2024 som følge av den demografiske utviklingen til 4,6 mrd. kroner. Av denne økningen må 3,8 mrd. kroner finansieres av frie inntekter, iht. analysen fra TBU.

Veksten i de frie inntektene må avspeile den sterke vekst i pleie og omsorgsutgiftene

Demografiberegningen viser at kostnadsveksten innen pleie og omsorg vil tilta betydelig framover som følge av flere eldre. Kommunene har imidlertid i flere år opplevd at kostnadsveksten innen pleie og omsorg har vært høyere enn det økningen i demografikostnadene skulle tilsi, se figur 2. Veksten har særlig vært knyttet til økt etterspørsel etter tjenester blant yngre brukere.

KS mener at realveksten i de frie inntektene til kommunene i 2024 må ta hensyn til denne sterke veksten i kostnader innen pleie og omsorg. Kommunene har over tid måttet prioritere vekk andre viktige oppgaver som følge av dette. Veksten i kommunesektorens inntektsrammer må også i stor grad tilføres som reell vekst i frie inntekter, slik at det blir mulig for hver enkelt kommune og fylkeskommune å prioritere og sette inn innsatsen der det lokale behovet er størst.

Figur 2 Vekst i utgifter til pleie og omsorg. Mrd. 2021-kroner

Rekrutteringsutfordringene er svært store

Kommunesektoren opplever økende forventninger om videreutvikling av tjenestene både fra innbyggerne og statlige myndigheter. Kommunene står samtidig ovenfor

store utfordringer med rekruttering av personell og kompetanse, og da særlig innenfor helse- og omsorgstjenestene. I KS' Kommunebarometer fra 2021 oppgir over halvparten av kommunene at de har meget store utfordringer med å rekruttere sykepleiere. Om vi legger til de som svarer at situasjonen oppleves ganske utfordrende, så øker andelen til 86 prosent. En stor andel rapporterer også at det er utfordrende å rekruttere leger til sin kommune. Rekrutteringsutfordringene gjelder i hele landet, og andelen kommuner med rekrutteringsutfordringer er stor både blant de mindre og de mer folkerike.

Kommunesektoren og staten må sammen bidra til at det skapes realistiske forventninger til hva som faktisk kan løses. Et viktig tiltak er at regjeringen må sørge for at konsekvensene for personellbehov av alle nye satsinger blir vurdert slik at det ikke settes i gang nye satsinger uten at det er kjent hva som kreves av økt innsats av arbeidskraft – og at denne vil la seg rekruttere.

Satsinger i 2024 budsjettet må gi drahjelp til de største omstillingsutfordringene

I de bilaterale konsultasjonsmøtene høsten 2022 er det blitt diskutert mange satsingsforslag innenfor de ulike fagdepartementenes ansvarsområder som vil kunne bidra til å styrke de kommunale tjenestene eller styrke kommunesektorens evne til å fremme god samfunnsutvikling i tråd med FN's bærekraftsmål.

KS anbefaler at i vurderingen av hvilke satsingsforslag fra fagdepartementene som går videre til sluttvurdering i regjeringens profileringskonferanse i august/september, bør det legges særlig vekt på satsingsforslag om gir drahjelp til de aller største omstillingsutfordringene i offentlig sektor:

- Tiltak som øker kapasiteten i offentlig sektor generelt og kommunesektoren spesielt for raskere omstilling til lavutslippssamfunnet, som fremmer energieffektivisering og utbygging av ny fornybar kraft og tar vare på naturmangfold
- Tiltak som fremmer produktivitet i sektorer med knapphet på kvalifisert arbeidskraft